

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

DƯƠNG THỊ THU TRANG

**VẬN DỤNG DẠY HỌC NÊU VẤN ĐỀ VỚI
CÁC TÁC PHẨM TRUYỆN NGẮN 1930- 1945
TRONG CHƯƠNG TRÌNH NGỮ VĂN THPT**

Chuyên ngành: Lý luận và phương pháp dạy học Văn- Tiếng Việt

Mã số: 60.14.01.11

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

NGƯỜI HƯỚNG DẪN: PGS.TS. VŨ NHO

THÁI NGUYÊN - 2016

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả trong luận văn là trung thực và chưa ai công bố trong bất kì công trình nào khác.

Tác giả luận văn

Dương Thị Thu Trang

LỜI CẢM ƠN

Thực hiện chủ trương của lãnh đạo nhà trường về việc không ngừng nâng cao trình độ chuyên môn, nghiệp vụ cho cán bộ, giáo viên, thấy rõ trách nhiệm của bản thân; tôi đã theo học chương trình đào tạo Thạc sĩ khóa 22(2014- 2016) chuyên ngành Lí luận và phương pháp dạy học Văn - Tiếng Việt của Trường Đại học Sư phạm- Đại học Thái Nguyên.

Xin chân thành cảm ơn các thầy cô giáo trong khoa Ngữ Văn , Khoa Sau Đại Học, Ban giám hiệu trường Đại học Sư Phạm Thái Nguyên và Trường THPT Bãi Cháy đã tạo điều kiện cho tác giả trong quá trình nghiên cứu luận văn.

Có được luận văn tốt nghiệp cuối khóa, cùng sự cố gắng của bản thân, tôi còn nhận được sự giúp đỡ đặc biệt của PGS.TS Vũ Nho- người đã trực tiếp hướng dẫn , dìu dắt và chỉ bảo góp ý cho tôi trong quá trình nghiên cứu và hoàn thiện luận văn.

Xin chân thành cảm ơn!

Tác giả luận văn

Dương Thị Thu Trang

MỤC LỤC

Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn.....	ii
Mục lục	iii
Danh mục chữ viết tắt.....	iv
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề.....	2
3. Mục đích nghiên cứu	4
4. Nhiệm vụ nghiên cứu	5
5. Phương pháp nghiên cứu	5
6. Giả thuyết khoa học	6
7. Đóng góp của luận văn	6
8. Cấu trúc luận văn	6
Chương 1: CƠ SỞ KHOA HỌC VẬN DỤNG DẠY HỌC NÊU VẤN ĐỀ VỚI TRUYỆN NGẮN	7
1.1. Dạy học nêu vấn đề và việc vận dụng vào việc dạy học	7
1.1.1. Dạy học nêu vấn đề dưới góc nhìn của lý luận dạy học hiện đại	7
1.1.2. Khả năng vận dụng dạy học nêu vấn đề	12
1.1.3. Thực tế việc vận dụng dạy học nêu vấn đề trong dạy học các tác phẩm truyện 1930- 1945 ở THPT.....	13
1.1.4. Học sinh THPT với việc giải quyết vấn đề trong học tập	18
1.2. Đặc trưng thể loại truyện ngắn	19
1.2.1. Thuật ngữ truyện ngắn.....	19
1.2.2. Nội dung của truyện ngắn.....	20
1.2.3. Hình thức của truyện ngắn.....	22
1.2.4. Một số đặc điểm quan trọng truyện ngắn cần lưu ý khi dạy học	25
Kết luận chương 1.....	30

Chương 2: VẬN DỤNG DẠY HỌC NÊU VẤN ĐỀ DẠY HỌC	
TRUYỆN NGẮN 1930-1945	31
2.1. Quan niệm vấn đề và vấn đề trong các tác phẩm truyện ngắn 1930-1945.....	31
2.1.1. Quan niệm vấn đề.....	31
2.1.2. Vấn đề trong các tác phẩm truyện ngắn 1930-1945.....	32
2.2. Xây dựng câu hỏi nêu vấn đề cho việc dạy truyện ngắn.....	37
2.2.1 Xây dựng câu hỏi nêu vấn đề phải tạo ra tình huống có vấn đề - tình huống kích thích tính tích cực nhận thức ở học sinh.....	37
2.2.2 Xây dựng câu hỏi nêu vấn đề phải mang tính sáng tạo.....	39
2.2.3. Câu hỏi nêu vấn đề phải mang tính hệ thống.....	39
2.2.4. Câu hỏi nêu vấn đề phải phù hợp với các phương pháp trong khuôn khổ của giờ dạy tác phẩm truyện ngắn.....	40
2.3. Xây dựng tình huống có vấn đề khi dạy truyện ngắn.....	41
2.3.1. Dựa vào tình huống truyện và tính cách của nhân vật.....	41
2.3.2. Dựa vào đặc trưng sáng tạo trong kết cấu và nghệ thuật trong tác phẩm truyện ngắn giai đoạn 1930- 1945.....	45
2.4. Những yêu cầu cơ bản sử dụng dạy học nêu vấn đề.....	49
2.4.1. Dạy học nêu vấn đề cần được phối hợp với các kiểu dạy học khác.....	49
2.4.2. Dạy học nêu vấn đề cần được sử dụng linh hoạt.....	50
2.4.3. Dạy học nêu vấn đề cần đảm bảo mức độ.....	50
Kết luận chương 2.....	51
Chương 3: THỰC NGHIỆM GIỜ DẠY NÊU VẤN ĐỀ TRONG DẠY	
HỌC TRUYỆN NGẮN GIAI ĐOẠN 1930- 1945	52
3.1. Những vấn đề chung của thực nghiệm.....	52
3.1.1. Mục đích của thực nghiệm.....	52
3.1.2. Nhiệm vụ của thực nghiệm.....	52
3.1.3. Địa bàn dạy thực nghiệm và đối tượng thực nghiệm.....	53
3.2. Thiết kế giáo án dạy thực nghiệm.....	53

3.2.1. Giáo án về truyện ngắn Chí Phèo	53
Nội dung cần đạt.....	67
3.3. Đánh giá kết quả thực nghiệm.....	78
3.3.1 Kết quả điều tra bằng phiếu hỏi (về mặt định tính)	79
3.3.2. Kết quả qua bài kiểm tra (về mặt định lượng)	81
3.3.3. Nhận xét về kết quả kiểm tra	84
Kết luận chương 3.....	86
KẾT LUẬN	87
TÀI LIỆU THAM KHẢO	91

DANH MỤC CHỮ VIẾT TẮT

- HS : Học sinh
- THCS : Trung học cơ sở
- THPT : Trung học phổ thông
- SGK : Sách giáo khoa
- G.V : Giáo viên
- Nxb : Nhà xuất bản
- Nxb GD : Nhà xuất bản Giáo dục
- ĐHTN- ĐHSP : Đại học Thái Nguyên- Đại học sư phạm
- Nxb ĐHQGHN : Nhà xuất bản Đại học Quốc Gia Hà Nội
- Nxb CTQGHN : Nhà xuất bản chính trị Quốc Gia Hà Nội.
- Nxb VH : Nhà xuất bản Văn Hóa
- SL : Số lượng.
- KT : Kiểm tra.
- % : Phần trăm.
- TPVH : Tác phẩm văn học

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Vấn đề đổi mới phương pháp dạy học đặt ra trong thực tế với hai hình thức: Thay đổi phương pháp có tính toàn diện, triệt để; và cải tiến, đổi mới phương pháp từng phần trong công việc hàng ngày. Hiện nay, cùng với việc đổi mới, chương trình và sách giáo khoa, việc thay đổi phương pháp có tính chiến lược về cơ bản đã xong. Nhưng việc cải tiến, đổi mới phương pháp từng phần vẫn luôn luôn đặt ra với mỗi giáo viên trong từng ngày lên lớp. Đề tài luận văn theo hướng đổi mới phương pháp trong công việc hàng ngày của giáo viên, mà mục tiêu cơ bản là đổi mới, cải tiến việc dạy thể loại truyện ngắn, trong đó giới hạn trong truyện ngắn giai đoạn sau 1930 – 1945 của chương trình Ngữ văn THPT.

1.2. Môn Ngữ văn với đặc thù vừa mang tính khoa học vừa mang tính nghệ thuật là một môn học rất hấp dẫn, lý thú, bổ ích, có khả năng giúp học sinh phát triển toàn diện về trí tuệ, nhân cách, tâm hồn. Thế nhưng thực tế hiện nay nhiều học sinh không thích học, các em học với tâm thế bị cưỡng ép, mang tính bắt buộc, đối phó. Vì vậy, việc đổi mới, cải tiến PPDH bộ môn có vai trò rất quan trọng, quyết định tới việc nâng cao chất lượng dạy học, giúp tạo hứng thú cho học sinh trong học tập. Chúng tôi cho rằng: **“Vận dụng dạy học nêu vấn đề với các tác phẩm truyện ngắn 1930 – 1945 trong chương trình Ngữ văn THPT ”** chính là một trong những giải pháp nhằm đổi mới PPDH đáp ứng yêu cầu trên.

1.3. Chương trình và SGK mới sau 2015 được xây dựng theo hướng tăng cường khả năng hoạt động của người học, phát triển các năng lực người học. Vì vậy vận dụng dạy học nêu vấn đề để dạy học Ngữ văn là một hình thức dạy học tạo điều kiện giúp HS hình thành năng lực giải quyết vấn đề, phát huy vai trò chủ động, năng động sáng tạo, đáp ứng yêu cầu của một công dân trong thời kì hội nhập khu vực và thế giới của đất nước.

1.4. Truyện ngắn 1930- 1945 là những truyện ngắn mở đầu cho một loạt các truyện ngắn hiện đại của Việt Nam và thế giới trong chương trình và SGK Ngữ văn THPT. Năm vững đặc điểm thể loại truyện ngắn sẽ giúp cho người dạy có cơ sở lí thuyết cơ bản để vận dụng khi dạy các truyện ngắn khác như *Vợ chồng A Phủ*, *Vợ nhặt*, *Rừng xà nu*, *Chiếc thuyền ngoài xa*, *Một người Hà Nội*, *Thuốc*, *Số phận con người*...

Với các lí do trên, chúng tôi chọn đề tài : "**Vận dụng dạy học nêu vấn đề với các tác phẩm truyện ngắn 1930 – 1945 trong chương trình Ngữ văn THPT**"

2. Lịch sử vấn đề

2.1. Về lý thuyết dạy học nêu vấn đề

Lí thuyết dạy học nêu vấn đề xuất hiện ở nước ngoài, chủ yếu là các nước châu Âu. Sau khi các cuốn sách về dạy học nêu vấn đề được dịch và lưu hành ở Việt Nam, các nhà nghiên cứu về tâm lí học, giáo dục học và phương pháp dạy học bộ môn ở nước ta cũng đã tập trung nghiên cứu về vấn đề này. Trong phạm vi đề tài, chúng tôi điểm tóm tắt những công trình chính.

2.1.1. Ở nước ngoài

- Tác giả V. Ôkôn (Ba Lan) với cuốn sách “Những cơ sở của việc dạy học nêu vấn đề” (1968) gồm 12 chương là cuốn sách đề cập toàn diện và đầy đủ đến kiểu dạy học mới.

- Tiếp theo là các tác giả Nga như I.Lecne, I. Khaclamov. Công trình của họ đã được dịch ra tiếng Việt trong hai năm 1977 và 1978. Các tác giả này tiếp thu và mở rộng vấn đề của V. Ôkôn.

- Gần nhất là Z. Rez trong cuốn “Phương pháp luận dạy học văn”(Bản dịch của Phan Thiệu, Nxb GD- HN, 1983).

Trong công trình nghiên cứu tác giả đã trình bày khái niệm dạy học nêu vấn đề và câu hỏi nêu vấn đề trong dạy học tác phẩm văn chương. Tác giả cũng chỉ rõ: Câu hỏi nêu vấn đề là nhân tố tạo tình huống có vấn đề. Câu hỏi

phải đảm bảo tiêu chí: "có mâu thuẫn" , " phát hiện được bình diện thứ hai của sự kiện", "phù hợp với bản chất của tác phẩm nghệ thuật và được học sinh quan tâm".

2.1.2. Ở Việt Nam

- Những người tiếp xúc với lí thuyết dạy học nêu vấn đề đầu tiên chính là các nhà nghiên cứu kiêm dịch giả như Phạm Hoàng Gia, Phan Tất Đắc, Đỗ Thị Trang, Nguyễn Ngọc Quang, Phan Thiệu. Chính họ đã dịch và giới thiệu các tác giả nước ngoài.

- GS Phan Trọng Luận là người là người nhiệt tình cổ vũ cho việc phân tích nêu vấn đề. Trong cuốn "Cảm thụ văn học - Giảng dạy văn học" (Nxb GD- 1983),

Giáo sư đã trình bày và làm rõ khái niệm " dạy học nêu vấn đề ", "tình huống có vấn đề". Đồng thời, Giáo sư cũng đưa ra một số đặc điểm của câu hỏi nêu vấn đề. Đặc biệt, tác giả cũng đã xây dựng được một số tiêu chí của câu hỏi nêu vấn đề. Câu hỏi có hệ thống và sát hợp với tác phẩm, kêu gọi được hứng thú của học sinh.

- GS Đặng Vũ Hoạt, người nghiên cứu giáo dục học cũng có bài báo quan trọng

“*Một số vấn đề về dạy học nêu vấn đề*” (Tạp chí *Thông tin khoa học giáo dục*, số 45 năm 1994). Trong bài báo này, GS đã tập trung làm rõ ba vấn đề quan trọng:

- Bản chất và chức năng dạy học nêu vấn đề.
- Tình huống có vấn đề và các mức độ của dạy học nêu vấn đề.
- Các bước dạy học nêu vấn đề.
- PGS TS Vũ Nho công bố cuốn sách mỏng " Vận dụng dạy học nêu vấn đề trong giảng văn ở trường THCS " (Nxb GD, 1999)

Trong tài liệu này, Phó Giáo sư tiếp tục khẳng định sự cần thiết ứng dụng dạy học nêu vấn đề vào giờ giảng văn ở THCS. Tác giả đã tiếp thu có chọn lọc tất cả các lí thuyết về dạy học nêu vấn đề để xây dựng khá hoàn chỉnh về dạy